

1. Identificació

a) Nom popular de la via

La Rambla de Barcelona

b) Nom de la Comunitat

Barcelona

c) Localització geogràfica. Localització de la comunitat implicada.

Geogràfica i administrativament parlant, La Rambla pertany al Districte de Ciutat Vella de Barcelona, encara que la popularitat d'aquesta via la converteixen en el Carrer en majúscules i per antonomàsia de la Ciutat.

Barcelona-Ciutat Vella

La Rambla

2. Associació d'Amics, Veïns I Comerciants de la Rambla

L'Associació d'Amics de la Rambla va néixer l'any 1960 per iniciativa d'Amadeu Bagués, joier i prohoms de la ciutat, amb el clar objectiu de defensar i promoure els interessos socials, comercials i culturals d'aquest passeig universal.

Actualment, aquesta entitat que agrupa pràcticament la totalitat de les empreses de la Rambla ha esdevingut un important revulsiu cultural i de dinamització comercial per aquesta zona.

L'Associació es manté constantment implicada en tot tipus d'iniciatives i activitats directament relacionades amb els interessos dels col·lectius que representa en particular, i de la Rambla, en general.

És dins d'aquest marc que s'engloba la candidatura de la Rambla a Patrimoni Universal de la Humanitat. Un projecte que té com a principal objectiu preservar la singularitat d'aquest Passeig per al ús i gaudi, de ciutadans i visitants.

3. La Rambla, un passeig únic al món

La Rambla de Barcelona és única al món. En aquest passeig de poc més d'un quilòmetre de longitud, el valor del immaterial supera la resta de valors tangibles, dels que també gaudeix aquesta via.

La Rambla, el Passeig de tots

La seva història, els seus personatges, entitats, equipaments i monuments, però sobretot l'especial relació existent entre La Rambla i els ciutadans de Barcelona, i la que s'estableix amb els més de 78 milions de visitants que "ramblejen" cada any per aquest indret, fan de la Rambla una via excepcional de rellevant singularitat.

Des del segle XVIII fins els nostres dies, escriptors, dramaturgs i poetes han escrit i segueixen escrivint sobre aquest Passeig. Federico García Lorca li va dedicar un poema, Josep Maria de Segarra una obra de teatre,... Henry Miller, Ernest Hemingway o Somerset Maughman van fer pública la seva admiració per La Rambla, igual que altres molts personatges d'àmbit nacional i internacional.

La Rambla, un passeig popular ple de cultura, art, ciència i història

Ciutats com Atlanta (EUA) o Cattolica (Itàlia) han demostrat oficialment el seu interès per reproduir aquest Passeig en el seu territori. Les manifestacions artístiques més importants de la ciutat es troben en els teatres d'aquesta via, entre ells el Gran Teatre del Liceu. També han triat la Rambla com a seu de les seves entitats institucions de llarga vida a la Ciutat com l'Ateneu Barcelonès o la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, present al Passeig des de 1764 i des d'on tradicionalment es fixa l'hora oficial de la Ciutat. Les floristes del Passeig són tota una institució reconegudes arreu, igual que el Mercat de la Boqueria o l'estàtua de Colón que dona la benvinguda als que s'apropen a la ciutat per mar i que s'emporten com a primera imatge de Barcelona, La Rambla.

Al banda i banda d'aquest Passeig a més, es concentren un bon grapat de monuments, museus, institucions i entitats de gran rellevància i significat.

Són un bon exemple, la Plaça Reial, la Plaça del Pi, la Biblioteca Central de Catalunya, el Museu d'Art Contemporani de Barcelona, les Reials Drassanes de Barcelona, el Palau de la Virreina, el Palau Güell, la Universitat Pompeu Fabra, L'Escola Superior de Disseny i Art Llotja, el Cercle del Liceu o el ja referit Mercat de la Boqueria, entre d'altres.

La Rambla, un Passeig amb llenguatge propi

La excepcionalitat de la Rambla és tan gran, que el llenguatge popular ha desenvolupat vocables específics per referir-se a diferents aspectes relacionats amb aquest Passeig. Es coneix per "Ramblejar" l'acció de passejar per La Rambla i es denomina, per exemple, "Ramblistes" a tots aquells que han demostrat o demostren dia a dia una estima i dedicació especial per aquesta via.

Són totes aquestes virtuts, inclosa la seva capacitat aglutinadora de cultures, les que han fet de la Rambla un espai únic i admirat des de tots els racons del món i la declaració com Patrimoni de la Humanitat creiem que es la millor garantia pera a preservar tota aquesta singularitat i excepcionalitat.

4. Barcelona, La Rambla i el Turisme

La capital del Mediterrani

Barcelona és un secret de domini públic per al turisme. En l'última dècada, la capital catalana ha protagonitzat el miracle del turisme urbà a Europa, ja que ha duplicat les xifres. Amb l'impuls dels Jocs Olímpics de 1992, s'ha introduït en el *club de les ciutats del món* i s'ha convertit, d'aquesta manera, en una referència internacional del turisme urbà. Amb catorze milions de pernoctacions anuals i al voltant de set milions de turistes l'any, Barcelona ha estat el gran «descobriment» del turisme vacacional dels últims anys. Un reconeixement, aquest, que se suma a l'activitat tradicional del turisme de reunions de la ciutat, que continua creixent en volum i prestigi. Amb una ocupació hotelera al voltant del 80% malgrat el creixement de l'oferta hotelera a la ciutat, Barcelona va atraure el 2007, aixímateix, més de mig milió de delegats a congressos, reunions i viatges d'incentius, així com més d'1,7 milions de creueristes.

Actualment, el turisme a la ciutat de Barcelona es caracteritza per mostrar un equilibri entre els motius de viatge, que aproximadament suposen un 50% de professional i un 50% vacacional. La majoria de visitants són internacionals; en concret, més d'un 50% europeus, i un 20% de la resta del món (americans, japonesos, etc.), mentre que gairebé un 30% són nacionals. La majoria de turistes ja coneixen Barcelona d'anteriors visites, i la seva estada mitjana és de gairebé dos dies. En la seva valoració, els turistes destaquen especialment l'oferta arquitectònica i cultural de la ciutat (els equipaments culturals i lúdics de la ciutat compten amb més de 20 milions de visitants).

El turisme representa una de les principals fonts de riquesa de la ciutat, amb una reconeguda capacitat de distribució sectorial i territorial. Per a 2007 la despesa en targeta de crèdit internacional ha estat superior als 1.400 milions d'euros.

La capital catalana s'ha revelat com una gran destinació turística. Ciutadans de tot el món l'escullen per passar-hi les vacances i per fer-hi escapades de cap de

setmana per la seva singularitat, ja que concentra en una ciutat de dimensions humanes una oferta densa i variada de temptacions i atractius. El patrimoni llegat per Gaudí i les mostres de Modernisme a l'Eixample; l'autenticitat del Barri Gòtic, testimoni del pasta medieval de la ciutat; la història i l'encant dels seus carrers; l'oferta museística, amb el Museu Nacional d'Art de Catalunya i el recinte consagrat a Picasso al capdavant; l'oferta de serveis; la restauració; l'activitat nocturna; la seva mediterraneïtat; la solidesa de la seva oferta comercial, amb un model propi que uneix grans marques internacionals amb botigues distintives, que li donen personalitat... En definitiva, un catàleg de possibilitats, de realitats, d'embruixaments, que ha merescut el favor de visitants procedents de tot el món. No en va, a Barcelona us esperen nou edificis Patrimoni de la Humanitat i la identitat que li confereix ser capital de Catalunya, amb una llengua, una cultura i una història pròpies.

No hi ha un lloc millor per conèixer Barcelona que La Rambla, un passeig bulliciós i colorista que comença arran del mar, al Mirador de Colom, i puja fins la plaça de Catalunya, punt de trobada dels barcelonins i centre de comunicacions urbanes. Considerat el cor de la ciutat, viu i plural, es fa imprescindible de caminar-hi amb deterniment: músics espontanis, cantants d'òpera, mims, pintors, estàtues humanes, floristes, parades d'coells, el Mercat de la Boqueria, el Gran Teatre del Liceu (recuperat a finals de 1999) i un gran nombre de comerços i cafès molt acollidors formen part d'un passeig únic i inoblidable.

De fet, els visitants de Barcelona, d'acord amb les enquestes de Turisme de Barcelona, mencionen La Rambla com el primer lloc a visitar durant la seva estada a la ciutat, a la vegada que passejar és la seva principal activitat preferida.

Al tombant de segle, Barcelona s'ha consolidat com a primer port de creuers d'Europa i del Mediterrani, amb més d'un milió de passatgers l'any, alhora que s'ha erigit en líder en viatges d'incentiu i en referència emergent per a les grans cites firals i de congressos. Aquest any, el turisme professional consolida la seva activitat a la ciutat amb la celebració de grans esdeveniments, com ara el Mobile World Congress, la fira de telefonia mòbil més important del món; o

l'EIBTM, la fira del mercat de reunions més gran del planeta, així com el UICN Congrés Mundial de la Natura. Unes cites, aquestes, que reforcen el posicionament internacional de la ciutat, que en els últims anys s'ha posicionat com a cinquena/sisena destinació urbana del Vell Continent.

Ja ho veieu, de patrimoni, a Barcelona, no n'hi falta. Ni tampoc de dinamisme, ni de creativitat. En els últims anys, la ciutat ha apostat per la promoció del turisme cultural. Sota el marc de la campanya *Barcelona és cultura*, la capital catalana ha ofert al món esdeveniments com l'Any Internacional Gaudí 2002 o el Fòrum Universal de les Cultures Barcelona 2004, alhora que ha exercit d'amfitriona dels Campionats de Món de Natació de 2003, i que va oferir al món sencer la seva taula i les seves tovalles amb motiu de l'Any de l'Alimentació, la Cuina i la Gastronomia 2005-2006. I és que Barcelona, la vostra ciutat al Mediterrani, és una temptació permanent. No us priveu del que us proposa!

Ciutat de dimensions humanes

Barcelona és una de les grans ciutats del sud d'Europa. Malgrat el seu posicionament internacional sòlid, físicament és una ciutat de dimensions humanes, «amable», fet que la converteix en un escenari idoni per passejar tranquil·lament, descobrir una nova ciutat, fixarse en la seva gent, en els seus costums, en la seva manera de viure. I sense cansar-se. Per caminar i aturar-vos en aquell aparador que us crida l'atenció, per reposar en un cafè, sense rumb fix.

I tot això sota la influència dels edificis màgics del Modernisme, que poblen el centre de la ciutat: l'Eixample. Alguns són Patrimoni de la Humanitat, com la popular Casa Milà, al passeig de Gràcia, sense desmerèixer la Casa Batlló, que compleix el seu primer centenari. O la Casa Lleó Morera i la Casa Amatller, inclosa la Sagrada Família, que no para de créixer any rere any. No en va Barcelona és el museu a l'aire lliure més gran del Modernisme. Tot un luxe per als sentits.

En els últims anys ha augmentat molt l'activitat comercial que generen els visitants que arriben a Barcelona procedents de tots els racons del món. La millora de les connexions aèries hi ha contribuït, així com també la consolidació de

Barcelona com a destinació de compres internacional. La popular Rambla, per exemple, ha estat seleccionada com el millor carrer d'Europa per part de l'*staff* de British Airways. És el reconeixement a l'activitat que es genera als carrers de Barcelona, a la vitalitat de la capital del Mediterrani.

Monument de Colom

Just en el punt on La Rambla s'abraça amb el mar es troba el monument a Colón. Aquesta estàtua va ser erigida en record al navegant Cristòfol Colom. Va ésser a Barcelona on els Reis Catòlics van rebre al navegant al retorn del seu primer viatge a Amèrica (1493).

L'estàtua és una torre mirador de ferro, de 60 metres d'alçada, coronada amb una escultura de bronze del navegant, que senyala amb el dit el continent americà (R. Atché, 1886). La base i la columna estan embellides amb relleus i escultures inspirades en l'expedició i en aquells que hi van col·laborar.

Un ascensor permet l'accés al mirador situat al peus de l'escultura, des d'on es pot descobrir un magnífic panorama de La Rambla i la ciutat en general.

El monument començat al 1881, es va inaugurar el 1888, en ocasió de l'Exposició Universal, i ràpidament esdevingué un dels símbols turístics de Barcelona i de La Rambla. Tant és així que l'any 1982 l'estàtua de Colom va ser distingida com a Ramblista d'Honor per l'Associació d'Amics de La Rambla.

Mercat de la Boqueria

Directament relacionat amb la bona teca i els aliments de qualitat trobem a La Rambla el Mercat de La Boqueria. Al llarg dels anys aquest ha esdevingut el mercat més emblemàtic de tota la xarxa de mercats de la Ciutat.

La seva estructura, la situació, i els venedors, el converteixen en un lloc de visita obligada per a tots els turistes que visiten la nostra ciutat. Aquest mercat té per a tots els barcelonins, la suggestió d'un record familiar, està lligat a la història de la ciutat, de totes les nostres famílies, les seves tradicions i festes populars.

La Boqueria és el major mercat d'Espanya. Els venedors actuals són a la seva majoria, de la tercera i quarta generació de venedors del mercat. Són la unió del passat amb el present. Innovadors, plens de projectes i idees, de renovació de la Boqueria per la nova Barcelona. L'oferta comercial és molt variada; peix fresc i marisc; pesca salada i conserves; carnisseria i menuts; aviram, caça, i ous; fruita i verdura; herboristeria i dietètica; llegums i cereals; queviures, forn de pa i restaurant, congelats, especialitats, cansaladeria i embotits, parades de pagesos, etc.

Recordant que a Catalunya, els pobles i ciutats han estat fundats als voltants dels mercats, trobem que els orígens de la Boqueria són a l'aire lliure, a La Rambla, davant d'una de les portes de l'antiga muralla (Pla de la Boqueria) on els venedors ambulants i els pagesos d'altres pobles i les masies dels voltants s'hi instal·laven amb la finalitat de vendre els seus productes. Des de 1217 hi ha documentada la presència de taules de venda de carn prop de l'actual Pla de la Boqueria. Des de llavors, l'evolució d'aquest mercat ha anat de la mà dels barcelonins que l'han convertit en el més emblemàtic i de més anomenada de la Ciutat.

El Museu d'Art Contemporani de Barcelona –MACBA

La creació del Museu d'Art Contemporani de Barcelona va néixer com a resposta a la necessitat de dotar la ciutat i el país d'una institució museística en la que tinguessin cabuda els diversos corrents artístics sorgits en la segona meitat del segle XX. Els seus orígens se situen en l'any 1988, amb la constitució del Consorci del Museu d'Art Contemporani, integrat per la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona i la Fundació Museu d'Art Contemporani. Actualment, els fons artístics del museu estan integrats per obres provinents de totes tres institucions.

El MACBA, inaugurat el novembre de 1995, neix amb la vocació de ser un centre viu, fet a la mida del ciutadà; un servei cultural que permeti apropar l'art contemporani al públic, com una plataforma de difusió, investigació i estudi.

L'edifici del museu, obra de l'arquitecte nord-americà Richard Meier, es va iniciar el 1990 i es va acabar la primavera de 1995. La seva ubicació al Raval, un dels barris de la ciutat més necessitats d'una renovació de gran abast, s'inscriu en una important operació urbanística que vol convertir aquesta àrea en una de les zones culturals més importants de Barcelona. L'edifici, en què domina el color blanc i la combinació de les línies rectes amb les corbes, suscita un diàleg constant entre el teixit històric urbà i l'art contemporani que s'hi mostra a l'interior.

El museu vol constituir en els propers anys una col·lecció especialitzada d'obres singulars, que, sense necessitat de ser antològica, expliqui els aspectes fonamentals de la creació artística i arquitectònica en la segona meitat de segle, amb especial atenció a les aportacions catalanes a la cultura artística contemporània i a les tendències foranes que més han influït en l'art contemporani a Catalunya. La major part de les obres dels fons artístics del MACBA pertanyen al període comprès entre els anys 1940 i 1990, dels que estan millor representats els anys 50 fins a primers dels 60 i la dècada dels 80.

La col·lecció del museu es mostra de formes diverses i des d'enfocaments distints a mesura que es va constituint, posant especial èmfasi en tres components: l'històric, l'actual i el prospectiu, criteris que també marquen les bases de la programació de les exposicions temporals i activitats culturals paral·leles. D'altra banda, a través del Servei Educatiu i de la seva concepció del que anomenem "el museu del visitant", el MACBA pretén contribuir a la formació d'un públic i a l'educació d'una sensibilitat envers l'art contemporani.

Barcelona shopping

Si s'hagués d'erigir un monument al comprador desconegut, s'alçaria a Barcelona. La capital catalana combina, a la vora del Mediterrani, la millor selecció de les grans marques internacionals amb una oferta pròpia, amb els establiments que li atorguen personalitat. Amb un mostrari de trenta-cinc mil botigues, Barcelona és una temptació constant per a les persones que arrodoneixen un petit viatge o una escapada d'uns quants dies amb unes bones compres.

La capital catalana compta amb l'eix comercial més gran d'Europa, de cinc quilòmetres de longitud, que vertebra tot el centre de la ciutat: el "Barcelona Shopping Line". Un recorregut que va des del mar fins la zona alta de la Diagonal, passant per la Rambla, el centre històric, el Barri Gòtic i la zona d'influència del passeig de Gràcia i la rambla de Catalunya. Aquest eix és una successió de botigues que fan que anar a comprar es converteixi en una agradable passejada; l'estimulant resum de l'oferta comercial de la ciutat que comprèn 35.000 botigues.

Barcelona, que capta el 22 % de la despesa que el turisme internacional fa a tota Espanya, presumeix d'alguns dels millors carrers comercials d'Europa, com són el passeig de Gràcia o la rambla de Catalunya, per on passejar és un veritable plaer. I és que el cor de Barcelona, el famós Eixample, és una successió constant de botigues, una darrera l'altra, que els experts denominen «continu comercial». Imagineu-vos: una sabateria tocant El millor "shopping" a la botiga de roba unisex, al costat de la joieria, dels grans magatzems, una pastisseria, la botiga de referència per a moda d'home, les últimes tendències en roba femenina, franquícies, marques pròpies, grans marques, propostes de petit format, l'aparador del dissenyador talentós... En definitiva, per tornarse boig veient botigues, emprovant-se un modelet, comprant regals per a tota la família, aprofitant la diferència de preus amb el país d'origen. Mirar, veure, comparar, divertir-se i comprar.

AFEGIR PDF PERFIL VISITANT RAMBLA

5. Breu història urbana de La Rambla

Crònica històrica

Lluís Permanyer

El mot Rambla ve de l'àrab, "ram·la", que significa recollida d'aigües. La proximitat de la carena de Collserola i les pluges torrencials que sovint cauen sobretot a finals de l'estiu fa que diversos cursos d'aigua, violents i ràpids, aboquin històricament al mar. La Rambla recollia, doncs, les aigües de diverses rieres: Vallldonzella, Prim, Testament dels Ases, però sobretot de Malla, Pi, Alta i Riereta.

Aquesta missió la va complir perfectament. I per això, en desembocar de forma canalitzada al mar hi formava una mena de zona pantanosa, que, per la brutícia que s'hi acumulava, va ser denominada Cagallell.

Sense deixar de seguir recollint aigua, arran del segle XIII va entomar la construcció de la primera muralla gòtica, que marcava amb autoritat tot el marge esquerre (segons baixem). Aquell era el límit de la ciutat medieval.

L'etapa següent va consistir en veure delimitat el marge dret, amb un seguit de construccions d'edificis religiosos, conseqüència de l'ordre reial que prohibia l'enlairament de més convents i esglésies dins de la ciutat històrica, on ja no hi cabien.

I la darrera etapa és la que, una vegada realineada la Rambla pels enginyers militars, va deixar de recollir aigües per passar a recollir passejants, missió que encara segueix complint amb escreix cada vegada millor. I desitgem que no deixi de fer-ho. Per això no va tardar a imposar-se un nou mot d'origen molt humà i mediterrani: ramblejar, que vol dir passejar per la Rambla.

Tornem enrere, a l'època en què la Rambla era frontera defensiva. A l'esmentada muralla hi van ser oberts una sèrie de portals, que van prendre els noms del diversos carrers que hi conduïen: Santa Anna, Portaferriça, Boqueria, Trentaclaus i Framenors. Això volia dir en primer lloc que era un espai transitat, en haver estat emprat per entrar a la ciutat i sortir-ne. Així doncs aquella Rambla, que la major part de l'any era un territori sec i disponible, va acollir aquells tipus i escenes propis de tots els portals d'una ciutat medieval. Va ser llavors, doncs, quan de mica en mica la Rambla va anar sent un lloc cada vegada més conegut i més utilitzat, però només en funció dels portals i no pas per ser recorreguda ni passejada amunt i avall.

El 1362 s'hi va produir una obra important: la canalització subterrània de les aigües. Aquest va ser un treball de gran envergadura, ja que aquella claveguera era tan àmplia que la volta podia acollir un home muntat a cavall. Era lògic que fos empreada llavors, en prendre la decisió el rei Pere III de construir la segona muralla gòtica. Així doncs la Rambla i el Raval van quedar dins d'aquella enorme ampliació fortificada. Tan enorme era que l'esmentat perímetre de muralles va romandre intacte i Barcelona va quedar obligada a mantenir-se tancada fins al 1854. La muralla de la Rambla no va ser enderrocada, sinó amb la missió de constituir un segon graó defensiu. Va ser llavors, doncs, quan la Rambla va començar a ser de mica en mica un espai més de la ciutat.

L'esmentada muralla gòtica havia tancat la capçalera de la Rambla, amb la qual cosa la riera d'en Malla ja no podia abocar-hi les aigües, i va ser desviada. Però les rieres del Pi, Valldonzella i Prim sí que van seguir baixant-ne, amb la qual cosa la gran claveguera complia la missió d'evitar que tot aquell territori ja urbà s'inundés.

Fou poc després, quan, portats de la mà de l'esplendor que ornava la capital de la Corona de Catalunya i Aragó, potència mediterrània de primera magnitud, que Pere el Gran va considerar, amb encert, que el palau reial era petit i encaixonat; per aquesta raó va estimar que havia arribat el moment de construir la gran residència que estigués a l'altura de la categoria del poder naval. Al capdavant de la Rambla i al costat de una Drassana que havia contribuït a atorgar la preeminència en aigües del Mare Nostrum, era el lloc adient. Van començar les obres; fa pocs anys es van descobrir les restes: el començament de l'escala noble i una mica de paviment immediat. Tot això explica l'amplada enorme i lògica que distingeix la part baixa de la Rambla, que en encarar el port i el mar s'obre de bat a bat. Joan I i Martí l'Humà volien continuar la iniciativa urbanística encetada, però ni el moment ni l'economia ho aconsellaven. Així doncs, només va quedar-ne l'espai.

La referència escrita més antiga sobre la Rambla la trobem datada el 1444, quan en acabar el primer arranjament d'aquest espai el Consell de Cent va escriure a Alfons IV una carta en la qual celebrava el final de les obres en els termes següents:

"Bella i espaiosa, per la qual Rambla prenen grans deports així en els estius com en els hiverns els ciutadans i habitants de la dita ciutat, així homes com dones i majorment la població comuna en els diumenges i festes".

I el *Manual de novells ardots* i la *Rúbrica Bruniquer* mencionen la Rambla no pas com a passeig, sinó com a rambla o torrent o riera, i en fan alguna referència sobre plantacions d'arbres.

Considerant que la muralla de la Rambla ja havia perdut la missió estratègica i defensiva bàsica, el 1450 se suspèn per ordre d'Alfons el Magnànim, emesa des de Nàpols, la prohibició d'aprofitar aquells murs per adossar-hi cases, des del carrer Santa Anna fins a Drassanes.

I de forma no oficial, sinó per la força dels fets consumats i després del costum, els venedors a l'aire lliure comencen a aprofitar-se d'una generositat d'espai que no troben dins de la ciutat antiga, on la densitat es fa cada vegada més patent i

també incòmoda. El reduït espai que hi havia, ja estava ocupat pels mercats històrics, com per exemple al passeig del Born.

Així doncs, les cròniques deixen constància que ja abans d'estrenar el segle XVI hi trobem a la Rambla els venedors de carn, peix i verdures, entre el Pla de la Boqueria i Portaferriassa; els escudellers i ollers, a la vora dels seus respectius carrers; el magatzem de la palla, a Pla de la Boqueria; els venedors d'aus, al Bornet de la Rambla, davant del convent de Sant Josep.

En ser considerat un espai residual, també hi succeïen altres esdeveniments. Per exemple, va ser un dels llocs on s'hi van fer, circumstancialment i sense l'ajut de cap construcció fixa, curses de toros. A la capçalera i al final hi havia bordells, tal com era d'esperar en una gran ciutat nodrida per un port comercial i cosmopolita. La gent desvagada tenia costum d'instal·lar-se al mig, indret que, en ser urbanitzada la Rambla, es mantindrà: per exemple, al Pla de l'Os. I allí mateix s'hi plantaven les forques dels condemnats a mort, raó per la qual popularment se li donava el nom de Pla de les Forques o Cap de les Creus.

L'altre canvi que es va produir després, entre els segles XVI i XVII, va ser l'establiment de set convents i noviciats a la vorera dreta, és a dir, davant de la muralla. Recordem que això era degut a la prohibició de situar-se dins de la ciutat històrica, per manca d'espai. Llavors la Rambla podia veritablement semblar com una mena de pati d'una gran clausura religiosa.

El 1544 i com a tancament de la capçalera de la Rambla, una concessió reial per fi va permetre que Barcelona disposés d'universitat, que va rebre el nom d'Estudi General. Aquest edifici, després de l'ocupació el 1714 per les tropes de Felip V, serà transformat en caserna.

Els jesuïtes, que hi havien enlairat el Col·legi de Cordelles, el 1553 van construir a tocar l'església de Betlem, que va ocupar el lloc on s'hi havia inaugurat l'hostal de la Parra, el primer establiment d'aquesta mena que va haver a la ciutat.

I el 1597 es va inaugurar el teatre de la Santa Creu. Gaudia del privilegi de monopoli, concedit per Felip II, a fi de guanyar diners que eren destinats a col·laborar en el manteniment de l'Hospital de la Santa Creu. Aquest teatre encara existeix, però amb el nom de teatre Principal; va acollir les primeres representacions d'òpera i ara és el teatre estable més antic d'Espanya.

El setge terrible de Felip V, seguit de la rendició i de l'ocupació de Barcelona el 1714, va posar de manifest la inutilitat de mantenir la muralla a la Rambla. I ja llavors es va començar a desmuntar una mica, a fi d'aprofitar les pedres per fer altres obres, com per exemple les del moll, i també per fer bancs. Per aquesta raó les cases que ja s'hi havien edificat, adossades a la muralla, es van començar a girar vers la Rambla. Al mateix temps es va fer la primera plantació d'arbres, però certament escadussera.

Tot això explica que el 1716 es produís un fet capdal: la jurisdicció de la Rambla va deixar d'estar sota control municipal per passar a mans del capità general. D'ençà la derrota de 1714 el Consell de Cent havia estat dissolt i l'Ajuntament havia perdut el poder que havia posseït tradicionalment. Per aquesta raó des de

llavors els capitans generals, que representaven el poder central del rei, es van convertir en els urbanistes i van endegar obres molt importants; algunes vegades servien per donar feina al poble en moments de crisi econòmica.

Així doncs, el capità general comte de Ricla va encarregar a l'enginyer militar Cermeño el projecte transcendental de realinear la Rambla, la qual cosa va passar a convertir-la en passeig i tot seguit en "el" passeig: el passeig per excel·lència de la ciutat.

Aquesta intervenció urbanística implicava l'enderroc, per fi, de la muralla, la realineació de les façanes i la transformació de la part central en un passeig arbrat. Va ser portada a terme per etapes i va durar fins al 1782. El resultat d'això

va ser la incorporació progressiva de la Rambla a la vida urbana, però no tant pel fet d'anar-hi bastint edificis més o menys importants, sinó per introduir de forma progressiva les condicions necessàries i molt evidents per convèncer als ciutadans amb tota naturalitat que naixia un nou espai bàsic per a la vida diària barcelonina. I en aquest sentit els arbres van crear tot seguit uns senyals que van ser interpretats correctament pels ciutadans.

Tot i que pot ser una mica avorrit i excessivament minuciós, cal deixar constància, però, d'una voluntat manifesta d'aconseguir arbrar bé i eficaçment la Rambla. Els fets canten:

- 1584: terraplenen el centre i planten arbres.
- 1591: segueixen aquella mateixa operació.
- 1702: hi havia ja quatre rengleres d'albers. I per honorar llavors la mort de Josep Oriol van plantar-hi cent vuitanta albers blancs.
- 1705: el virrei Francisco de Velasco mana talar els arbres amb motiu del setge de Felip V.
- 1706: replantació dels albers.
- 1710: plantació d'oms, intercalats.
- 1727: els albers es morien i planten plàtans d'ombra.
- 1775: talen tots els arbres vells i planten mil pollancre negres mascles.
- 1778: replantació dels pollancre morts.
- 1786: plantació de quatre rengles d'arbres entre Portaferriça i el Pla de les Comèdies.
- 1802: plantació de freixes i baladres.
- 1832: en no cuidar dels arbres (origen de la dita popular, en referir-se a algú sense educació: "T'has criat com els arbres de la Rambla"), replanten els freixes i baladres que s'havien mort.
- 1854: plantació de acàcies, freixes i baladres.
- 1859: en veure el mal resultat que havien donat aquelles plantacions, decideixen arrencar tots els arbres i plantar-hi només plàtans, procedents de la devesa de Girona. És el mateix arbre que l'urbanista Cerdà ha triat per plantar a tot l'Eixample: un cada vuit metres.

Valia la pena insistir en el tema dels arbres, ja que va ser una de les raons per les quals la Rambla es va convertir en "el" passeig de Barcelona. Les muralles que havien fet gran i forta la ciutat, amenaçaven des de feia un cert temps amb

asfixiar-la. No s'hi cabia: la revolució industrial aportava onades de treballadors i no hi havia espai material per enquistar-los. La ciutat patia una densitat asiàtica. Els carrers eren molt estrets (el carrer Ample es deia així en gaudir de sis metres d'amplada), laberíntics, humits i pudents a causa d'una manca total de ventilació. Gairebé no hi havia places, i les poques eren petites. Tan bon punt va ser acabada la reurbanització de la Rambla, tothom va comprendre les bondats esperades que aportava. Era de lluny el carrer més ample, amb una generositat mai no vista. Apareixia com una mena de gran clenxa situada al bell mig de la ciutat i anava de punta a punta de la muralla. Si fins llavors havia estat frontera, a causa de la muralla, arran de la reurbanització del enginyers militars facilitarà la comunicació amb el Raval, com una veritable i amable frontissa. Era l'únic carrer arbrat i fet amb tanta solta, que la fulla caduca del plàtans deixava entrar-hi el sol en els mesos freds, mentre que oferia la seva protecció fresca i eficaç durant els estius tan calorosos.

No hi havia, doncs, dubte per a ningú: la Rambla ofería per a tots el plaer de passejar.

Tampoc va oferir cap dubte per als grans burgesos i els aristòcrates, qui van decidir bastir a les seves vores unes residències esplendoroses que van aportar qualitat. Per exemple, els palaus March, Virreina i Moja, o la casa Rocafort, que van ser els pioners. Poc després el Banc de Barcelona, el primer banc privat que va ser fundat a Espanya, va ocupar l'antiga foneria (existent des del 1777) i va enlairar-hi el 1844 la seva seu.

La desamortització dels béns de l'església i la crema de convents del 1835 van oferir uns solars temptadors. Per això el mercat de la Boqueria va ocupar l'espai del convent de Sant Josep i també el Gran Teatre del Liceu, inaugurat el 1847, va fer el mateix amb el que havia estat el convent dels trinitaris descalços.

El 1780 el capità general comte Del Asalto va dictar una normativa molt minuciosa per regular la construcció dels nous edificis. Era lògic, després d'haver fet una obra de tanta envergadura urbanística com la realineació. Calia impedir que el tarannà individualista i poc solidari dels indígenes, barrejat amb un punt de rauxa, malmetés amb iniciatives poc raonables el conjunt. Es regulava el punt on s'havia d'alçar la façana, l'altura de l'edifici, el joc i proporció de les obertures (finestres i balcons), l'estètica de la façana i els materials que calia emprar.

Va ser en aquell moment que el pintor Tramulles, molt acreditat, va presentar al capità general un informe molt acurat en defensa de les cantonades i en contra dels xamfrans, que aclaria amb dibuixos molt intencionats. El comte Del Asalto s'ho va fer seu i va prohibir els xamfrans. De fet aquest hauria estat un cert precedent de la forma que va introduir un segle més tard l'urbanista l'ldelfons Cerdà a l'Eixample, justificat en el seu cas per millorar la visió dels futurs conductors de vehicles.

El 1785 es va dictar una ordenança que prohibia treballar a la Rambla, i és que no solament havia estat espai de mercat, sinó també obrador improvisat de, per exemple, armers i ferrers.

Una prova de l'ambient humà i ciutadà favorable que s'hi havia creat és que els primers cafès de la ciutat es van situar a la Rambla, en la zona emmarcada pels dos teatres: el de la Santa Creu i el Liceu. Era una moda influïda per l'exemple parisenc. A més de cafè, te, xocolata o llet, també hi servien aiguardent, refrescos, gelats i sorbets. L'historiador Francesc Curet precisa que vers el 1840 ja hi havia a la Rambla una bona vintena de cafès. Citaré, sense establir aquí un innecessari ordre cronològic, alguns d'aquells establiments que poden ser considerats com a històrics: els cafès España, Nuevo de la Rambla, Racó, Delicias, Guardias, Noria o Sínia, Napolità, Miralls, Perú, La Fontana, Cuyàs, Liceu, Gran Cafè, Caponata. Fins i tot el comediògraf castellà Ramon de la Cruz va escriure un sànet titulat *El Café de Barcelona*. Aquest fet d'haver constituït un centre d'atracció per als cafès va ser molt rellevant i fins i tot transcendent, en evidenciar que era un indret de relació ciutadana per excel·lència, la qual cosa va enriquir la Rambla, i viceversa.

El 1758 es va produir un fet també notable: l'enllumenat amb gresols d'oli. Una vegada vist el resultat s'adonaren que era un carrer molt més ample que els altres i que per tant no era convenient aplicar-li el mateix sistema. Per aquesta raó es va reforçar l'enllumenat amb punts de llum sostinguts amb barres de ferro al mig del passeig. El 1779 es van plantar vuit fanals entre les Drassanes i l'Arc del Teatre; el 1881, entre l'Arc del Teatre fins a la Boqueria. El 1887 l'Ajuntament va prendre l'acord d'establir enllumenat elèctric a tota la Rambla; va ser un moment important, en permetre fer-hi vida tot i l'hora fosca.

El 1781 es va produir un fet que considero molt important: s'hi van escampar cadires. Això constituïa, des del meu punt de vista, el fet més important d'ençà la reurbanització portada a terme pels enginyers militars. Era la reacció ciutadana, espontània, que amb tota naturalitat havia considerat que es tractava d'una transformació excel·lent i que, per tant, havia decidit fer-la seva. És cert que el primer acte de possessió del territori va consistir en transitar-hi; i, tot seguir, en passejar-hi, la qual cosa introdueix una matís molt positiu en la voluntat d'apropiar-s'ho, ja que aporta un desig de plaer urbà. No és menys cert, però, que una vegada perfeccionat el passejar-s'hi, en haver-se produït el coneixement de l'espai i l'apreciació de les seves bondats, va néixer una necessitat decisiva, immediata i eficaç: la voluntat de romandre-hi. Si uns ciutadans lliures van manifestar l'esmentada necessitat, volia dir que l'indret val la pena, i aquest sembla que era llavors el sentir si més no majoritari dels barcelonins. Jo m'atreveria a sentenciar que era unànime; només cal imaginar quina era la situació que es patia als altres carrers de la terriblement densa Barcelona del moment: estretor, humitat, manca d'insolació i de ventilació, cap arbre, aire insalubre, pudors, etcètera. Anar cap a la Rambla produïa una immediata sensació de llibertat, de poder respirar, de trobar-se molt còmode, de poder passejar i badar sense empentes i sota la protecció fresca d'un brancatge generós.

Estar; voler estar i gaudir. Aquest va ser llavors el gran triomf de la Rambla: els barcelonins se l'havien fet seva, finalment. I res millor per estar, que seure, romandre-hi i contemplar en aquest panorama privilegiat el que succeïa. Hi succeïen moltes coses: jo diria que totes. Es va convertir en l'escenari per excel·lència, on calia deixar-s'hi veure per donar fe de vida, però també per observar la realitat i apreciar-ne quins eren els canvis que tot d'una es produïen.

Així doncs, cal consignar les dates històriques, ja que evidencien que la "batalla" per a l'existència de la Rambla havia estat guanyada i comença una nova etapa. S'ha de retenir primer el 1779; en efecte, en ple estiu s'hi van ancorar una sèrie de bancs de pedra i els que tenien respall eren anomenats canapès. L'èxit va ser immediat i per aquesta raó tot seguit es va prendre la mesura de perfeccionar-ho. I el 28 d'agost de 1781 l'oferta per seure va augmentar. Era el pic de l'estiu i s'hi van repartir tres-centes cadires de boga, situades a banda i banda, entre el carrer Escudellers fins al Pla de l'Os. Eren de pagament: un quarto. Tot seguit, doncs, ja es va crear una diferència de matís: tothom que s'estimés preferia la cadira, tot i que calia ficar mà a la butxaca. Per aquesta raó els bancs van quedar per als menestrals i pagesos.

El 22 de juliol de 1860 va haver-hi canvi de model. Les cadires de boga van ser retirades, segurament per la poca resistència que tenien en romandre exposades a sol i serena. Van ser substituïdes per unes destinades a durar: metàl·liques, vingudes de França i del model *fronchon*, que pel seu bon resultat més endavant seran també repartides al passeig de Gràcia i a la plaça de Catalunya. Tot i ser metàl·liques, eren molt confortables i donaven fins i tot la sensació de gaudir d'una mica de suspensió.

Amb més o menys incidències o models, ja que després van ser substituïdes, acabada la guerra incivil, per les cadires de tisora, van romandre-hi fins poc abans dels Jocs Olímpics del 1992. Llavors les cadires van quedar reduïdes a la capçalera: entre Canaletes i Canuda, són butaques individuals i han estat clavades a terra. La novetat va ser que ja no s'havien de pagar.

He dit i repetit que el passejar, el badar, el mirar i l'exhibir-se era fonamental. Per aquesta raó s'havia introduït a la part baixa de la Rambla una correcció urbanística, a fi de donar més relleu a l'espai per portar a terme aquells costums. I és que el passeig apareixia elevat, uns cinc pams en relació amb les calçades laterals i separat per un petit banc corregut que servia de barana. Entre aquesta barana i la part baixa per on transitaven els carros hi van plantar un seguit d'arbres, que van romandre escanyolits. Se'n deia el terrat. Cal saber aquest matís, a fi d'interpretar correctament una cançó popular que tot seguit arrelà:

*El gegant del Pi
ara balla, ara balla.
El gegant del Pi,
ara balla pel camí*

*El gegant de la ciutat,
ara balla, ara balla.
El gegant de la ciutat,
ara balla pel terrat.*

El terrat era aquest, el de la part baixa de la Rambla que abans s'ha descrit. Aquest terrat havia estat obra del capità general Lancàster, projectat el 1799. Per portar-lo a terme havia exigint que els venedors no hi situessin més les parades.

Malgrat aquesta millora per al vianants, que no durarà gaire, aquests no estaven contents del tot: el passeig era de terra. Això volia dir fang quan plovia i pols quan feia temps que no plovia i bufava el vent. Quan va començar l'empedrat només millorava una porció, la que unia per exemple dos carrers importants: Boqueria i Hospital; era com una mena de passera, que induïa a creuar la Rambla. En quedar clara la bondat de la millora, després va ser repetida en la unió dels carrers Carme i Portaferrissa. Més endavant, l'esmentat terrat va ser enrajolat.

La Rambla dels Estudis, al començament, havia estat simplement aplanada, a fi que els estudiants hi passegessin i no es tiessin pedres. Un canvi qualitatiu rellevant va ser quan entre el 1885 i 1886 es va decidir pavimentar el passeig amb llambordes. No era una novetat estricta, ja que alguns carrers havien estat empedrats amb aquests tipus de peces tan peculiars i resistents; la novetat consistia en aquest cas no tant per la forma, gairebé cúbica, com per la matèria: eren de fusta. Costa de creure-ho, però així fou. No es tractava d'una peculiaritat barcelonina ni tampoc d'una innovació: era simplement una còpia. En efecte, a París, després de la revolució esfereïdora que va significar la Comuna, el poder va decidir no facilitar que el poble pogués posar dempeus en un tancar i obrir d'ulls les barricades al bell mig del carrer i convertir de cop i volta un barri sencer en un camp de batalla. I cal recordar que Barcelona es caracteritzava per aquest tarannà que amb tanta facilitat posava en lluita els ciutadans; no és una exageració, ja que el mateix Engels ho havia reconegut: "Barcelona, la ciutat industrial més gran d'Espanya, la història de la qual registra més lluites de barricades que qualsevol altra ciutat del món", va escriure el 1873 al seu assaig *Els bakuninistes en acció*. Bé el desenllaç d'aquella actuació va ser decebedor. A més de ser una obra cara, no va donar el resultat que s'esperava. La veritat era que aquell sistema de llamborda de fusta anomenada sistema *Descolé* també va fracassar a París. I al cap de poc temps va desaparèixer i no se'n va parlar més. En castellà se'n deien tarugos, i per aquesta raó des de llavors aquella paraula va passar a tenir també el sentit d'estafa. En qualsevol cas, el fet d'haver estat triada només la Rambla per portar a terme aquella intervenció de qualitat era una prova que ja en aquell temps es considerava que era un carrer diferent dels altres, amb prou personalitat i categoria per merèixer aquella despesa.

Deixem l'estat del paviment al passeig central de la Rambla i fem un salt enrere.

La crema dels convents i la desamortització dels béns de l'església segons la llei Mendizábal van afectar d'una forma molt directa la Rambla, ja que, recordem-ho el costat dret, segons es baixa, era, de fet, un seguit d'institucions religioses. La situació política creada per la mort el 1835 del detestat rei Ferran VII no havia afavorit l'estabilitat.

A Barcelona feia temps que el malestar era a flor de pell i qualsevol espurna donava peu als ciutadans per alçar-se en revolta. I així ho va aprofitar el poble el dia de Sant Jaume de 1835. La corranda popular és prou descriptiva i ho recorda en aquests termes:

*El dia de Sant Jaume
de l'any trenta-cinc
hi va haver gran broma*

*dintre del Torín;
van sortir sis toros
tots van ser dolents;
això va ser la causa
de cremar els convents.*

El poble, indignat, va destruir la plaça de toros Torín, a la Barceloneta, i, cada vegada més enfurismat, va entrar a la Ciutat Vella on va sumar-hi molts més avalotats per dedicar-se a incendiar convents. Un dels que va patir les conseqüències d'aquella ira desfermada va ser el convent de Sant Josep, a la Rambla. Va quedar completament destruït. Tot seguit aquell espai, per comptes de dedicar-lo a plaça, a fi d'esponjar el barri, tal com es va fer amb el dels caputxins, que va donar lloc a la veïna plaça Reial, es va preferir convertir-lo en mercat. Aquesta decisió va repercutir en benefici immediat i directe de la Rambla: els pagesos que muntaven les parades de venda al bell mig del passeig van trobar llavors el lloc adient que portar a terme, en les millors condicions, la seva feina; i també, no cal dir-ho, els compradors. I així va ser com va néixer el mercat de la Boqueria, que per aquesta raó conserva el nom oficial de Mercat de Sant Josep. Estava destinat a convertir-se tot seguit en el millor mercat de Barcelona i fa poc ha estat reconegut i guardonat internacionalment com el millor mercat del món.

El convent dels trinitaris descalçats, a conseqüència de la llei Mendizábal de la desamortització dels béns de l'Església, va quedar en desús, la qual cosa va facilitar que el 1848 acollís el primer teatre d'òpera d'Espanya: el Gran Teatre del Liceu.

En cap dels dos casos es va mantenir el més mínim vestigi de les edificacions eclesiàstiques. Si se sap mirar i es busca, resulta fàcil redescobrir la permanència de diversos claustres a la mateixa vora de la qual estem parlant: la de la dreta, segons es baixa. En efecte, al Centre d'Art de Santa Mònica (el claustre de l'antic convent de franciscans de Santa Mònica), a la caserna de la Guàrdia Urbana (el de l'antic Col·legi de Sant Bonaventura) i a l'hotel Oriente (el de l'antic Col·legi de Sant Àngel Màrtir) es conserven més o menys intactes el que havien estat els claustres respectius.

La Rambla es va convertir a mitjan el segle XIX en el centre musical de la ciutat, concretament del *bel canto*, la qual cosa no deixa de ser representativa de la força d'atracció que exercia sobre els més diversos aspectes de la vida ciutadana. El primer indici es va produir a l'escenari del ja antic teatre de la Santa Creu, on l'arxiduc i pretendent Carles d'Àustria va introduir a principis del segle XVIII una òpera italiana que admirava, i el públic barceloní s'hi afeccionà tot seguit. Un segle després, aproximadament, el cronista de l'època Gaietà Vidal de Valenciano contava que la Rambla dels Estudis era molt concorreguda pels anomenats "filharmònics", la qual cosa afavoria que a la tarda i a l'hora que els soldats d'artilleria gaudien d'una estona lliure per passejar fora de la caserna, fos molt ben rebuda per ells la música de dues o tres peces d'òpera. Això posava de manifest que hi havia una sensibilitat a punt i per això va ser possible que el 1847 s'inaugurés la gran aventura del Gran Teatre del Liceu. Arran d'aquest fet, la Rambla es va convertir tot seguit en un espai de discussió artística; i és que els qui freqüentaven el teatre de la Santa Creu (popularment anomenats "cruzados") i els liceïstes, gairebé veïns, mantenien al bell mig de l'espai públic moltes

polèmiques apassionades sobre les tendències operístiques. Cal precisar que els "cruzados" eren més aviat conservadors, mentre que el liceistes eren més aviat progressistes.

No seria exagerat considerar que en aquella Barcelona emmurallada, és a dir, closa com un capsa, i tan densa la Rambla s'hagués convertit en una mena de gran saló tancat: el mur de la Drassana i la façana antiga de la Universitat feien de paret als extrems respectius.

Més dades d'ordre ben diverses que confirmen la força d'atracció que ja llavors posseïa la Rambla. El primer hotel d'una certa categoria, o més bé dit fonda, que era la terminologia pròpia del moment, d'una certa volada va ser Cuatro Naciones, que encara segueix al mateix lloc (nº 40). De casa de menjars oberta el 1707 es va convertir el 1770 en fonda, i per això es va beneficiar molt aviat de la reurbanització del carrer i d'haver-se convertit en "el" passeig dels barcelonins. Tots els viatgers importants s'hi hostatjaven, ja que la proximitat al port era un avantatge. Georges Sand i Chopin, per exemple, hi van residir tant a l'anada com a la tornada de la seva llarga estada a Mallorca. No va ser estrany que el 1843 obrís les portes gairebé al davant una fonda més moderna i que també encara hi roman: hotel Oriente, al nº 45.

També s'hi va instal·lar al Pla de les Comèdies el primer gran fotògraf indigena, que va popularitzar el sobrenom de "Napoleón". I ell mateix, sensible i preparat per comprendre els avanços en l'art de la llum, va inaugurar en aquella zona el primer cinema: Bellograff.

Vers el 1850 va començar a tenir importància el mercat improvisat de flors que s'instal·lava davant del mercat de la Boqueria. En agafar una certa volada i convertir-se en un punt de venda molt atractiu per als ciutadans, va ser necessari organitzar-lo.

Calia racionalitzar la convivència entre els cada vegada més nombrosos passejants i les venedores, que en la gran majoria eren dones. I per això l'Ajuntament ja va establir el 1858 uns punts fixos, entre els carrers Portaferri i Hospital, on encara hi segueixen, per enquibir-hi trenta parades. Eren una mena de taules, tancades per la part inferior, la qual cosa servia com d'armari. Jo no n'he vist cap imatge, però els cronistes explicaven que eren de fusta i d'un gust reconegudament estrofolari. Segurament per aquesta raó aviat, el 1870, el mateix Ajuntament va canviar el model per un altre, també de fusta. Eren mobles d'allò més senzills i sense cap mena de pretensió. Al cap i a la fi es tractava d'una activitat que no es valorava prou. Aviat, però, tothom es va adonar que feia bonic, que atorgava personalitat, que era una pinzellada que sens dubte embellia el paisatge i que amb rapidesa havia passat a constituir una característica diferencial de la Rambla. Per aquesta raó i amb motiu d'un esdeveniment de tanta transcendència com l'Exposició Internacional del 1888, l'Ajuntament va tenir la bona pensada de millorar la imatge de les floristes, en considerar que era un punt sensible i vistós de la ciutat; per aquesta raó es va crear un nou model de parada, amb una combinació basada en un mostrador de marbre i estructura de ferro fos, una característica molt pròpia del mobiliari urbà. Van durar, però uns decennis més tard ja es va considerar que s'havien d'actualitzar. En efecte, el moviment dels arquitectes que girava al voltant del

progressista GATCPAC (Grup d'Artistes i Tècnics Catalans per al Progrés l'Arquitectura Contemporània) també van considerar que un indret tan popular i ja tan cosmopolita com aquell s'havia de posar al dia, i per això van realitzar un projecte molt adient amb el seu credo estètic. Els esdeveniments polítics que van degenerar en la guerra incivil van impedir dur-ho a terme. L'actual disseny, promogut arran d'un altre esdeveniment històric, els Jocs Olímpics, va ser executat per Tonet Sunyer. Aquell vell model del 1888 es va salvar per a la història en portar una parada sencera al Poble Espanyol.

Durant el primer quart del segle XIX, l'esmentat cronista Vidal de Valenciano consignava que al Pla de la Boqueria "diàriament quatre o cinc pageses venien mates de flors, tal com rosers o clavellines, embolicada la terra amb fulles de col; res de testos ni de rams, ni de toies ni de taules de venda".

Qui havia de preveure que aquella tímida, improvisada i humil oferta acabés sent un dels atractius de la Rambla i que gairebé tots els qui han escrit, des de breus articles fins a llibres sencers, les hagin mencionat, sempre amb elogis encesos. D. H. Lawrence, l'escriptor que va escandalitzar la burgesia occidental amb la novel·la *L'amant de lady Chatterley* o el poeta Garcia Lorca, passant per la comèdia del dramaturg Josep M. de Sagarra, tots es van declarar seduïts per l'espectacle genuí de les floristes de la Rambla.

El 1878 el comerciant mataronès Girossi va demanar al jove arquitecte Antoni Gaudí que li projectés un quiosc de flors i urinari. Una vegada llesta la proposta va presentar-la a l'Ajuntament, amb la suggerència d'instal·lar-ne uns quants a la Rambla. Va ser una llàstima que la iniciativa no quallés llavors, ni recentment, ja que l'arquitecte Joan Bassegoda va recuperar-la fa un parell de decennis, però la proposta es va saldar amb igual fracàs. No cal insistir que aquella obra de Gaudí seria un element més per enfortir la popularitat i la diferència a la Rambla.

Un altre atractiu semblant al de les floristes, tot i reconèixer que no té ni de lluny el mateix impacte emocional ni visual, és el conjunt de parades d'ocells que hi ha entre els carrers Portaferri i Santa Anna. No són tan antigues com les de les flors, però tenen ja un segle d'antiguitat. Tradicionalment havien estat un simple amuntegament de gàbies. Fa uns quants anys, l'arquitecte Antoni de Moragas i Spa va projectar una estructura enginyosa a fi de donar als ocells un espai més adient i també per aconseguir que aquest conjunt de mobles s'integrin amb qualitat dins del conjunt del paisatge.

I un tercer element important han estat sempre els quioscs de premsa, que ara fan més goig que abans gràcies al bon projecte que fa uns quants decennis va realitzar l'arquitecte Joan Alemany. El caràcter cosmopolita de Barcelona es reflectia de bell antuvi en aquests establiments que abans no tancaven mai. La premsa estrangera hi era ben present, ja a finals del segle XIX. Els dibuixants catalans, sempre atents als estils que es conreaven als països més avançats en aquest camp, hi anaven a comprar les principals revistes alemanyes, franceses i angleses, a la recerca de fons d'inspiració. Els noctàmbuls empedreïts, com per exemple Rusiñol i companyia, conreaven la tradició de, abans d'anar a dormir, comprar el diari que acabava de sortir dels tallers respectius, amb la tinta encara fresca. Va ser en un d'aquests quioscs on Rusiñol no es va reprimir de portar a terme una d'aquelles excentricitats que ja l'endemà seria la notícia que circularia

per totes les tertúlies de la ciutat. Doncs bé, el popular i estimat personatge, ben entrada la matinada i acompanyat per una colla de bohemis, va comprar *La Vanguardia* recent posada a la venda. Va donar un cop d'ull a la pàgina dels anuncis per paraules i la mirada entre irònica i maliciosa va caure damunt d'una pobra dona que s'oferia per anar a guardar nens. Sense pensar-s'ho ni un moment, va anar de dret a l'adreça de la dona oferent, sempre acompanyat per la colla, que era el públic necessari. Eren les quatre del matí, quan trucava a la porta, i en obrir la pobra dona li va dir: "Miri, li vinc a fer saber que no la podem contractar, ja que ara hem decidit anar a passar uns quants mesos al camp. Estigui bona".

Aquests quioscs eren de bell antuvi molt estimats pels barcelonins. I no passaven inadvertits als estrangers que no badaven. Posaré uns exemples ben significatius. El destacat escriptor francès André Maurois va declarar que eren els millors del món. I acte seguit raonava en aquests termes l'elogi, que podia semblar exagerat: "Tots els quioscs d'arreu del món venen diaris, revistes i pornografia; els de la Rambla també, però, a més a més, venen llibres de poesia, de ciència, novel·les i assaigs". En aquests mateix sentit ho afirmava l'escriptor Georges Arnaud, celebrat autor de la novel·la *Le salaire de la peur*, que al cinema va protagonitzar Yves Montand. Ell coneixia molt millor que Maurois la Rambla i els seus quioscs, ja que havia decidit no tornar a la seva pàtria i quedar-se a viure a Barcelona, on va morir i on va voler ser enterrat. (Vaig convèncer l'Ajuntament perquè li regalés a perpetuïtat la tomba.) Arnaud estava d'acord amb el que havia dit Maurois, però, a més, precisava que els quioscs era el que més li agradava de la Rambla.

Tot això vaig tenir la sort de poder-li contar al famós científic Stephen Hawking, tan bon punt va arribar a l'hotel Ramada de la Rambla, on s'hostatjava. I és que Assumpció Gausa, la meua dona, era llavors l'encarregada de les relacions públiques de Grijalbo/Crítica, l'editorial que publicava els llibres de l'esmentat autor i que per aquesta raó l'havia convidat a fer-ne la presentació a Barcelona. Una vegada arribat a l'hotel li vaig preguntar si tenia ganes de donar un passeig per la Rambla. Va dir que sí. En ser al bell mig del passeig, ens va deixar i va encarar la seva cadira de rodes en direcció al primer quiosc que va veure i s'hi va dirigir tot seguit. Una vegada arribat va descobrir que hi havia a primera línia de carrer i al centre de la parada una pila enorme del seu llibre en català i, al costat, una altra d'igual amb l'edició castellana. Quan va donar la primera roda de premsa, va declarar que estava molt honorat en veure que els seus llibres eren als quioscs de la Rambla... al costat de les revistes pornogràfiques.

El 1868 una ordenança municipal hi prohibia la circulació de bicicletes a fi d'evitar accidents. Qui ho havia de dir, ja que ara és un dels problemes que s'hi plantegen, ja que a més de la enorme quantitat de passejants només faltaven no solament els ciclistes, sinó alguns ciclistes que s'ho prenen com un exercici d'habilitat: anar ben de pressa i esquivar els vianants.

No va ser, és clar, aquest problema dels ciclistes vuitcentistes el que va acabar plantejant la necessitat de, tal vegada, canviar el tradicional joc d'espais que fins llavors s'havia mantingut a la Rambla. Per entendre-ho cal fer referència, encara que sigui mínima, a la situació que patia la Barcelona emmurallada. I és que tot i haver estat enderrocades per fi les muralles el 1854, la densitat gairebé asiàtica

que s'hi havia anat enquistant seguia òbviament provocant el mateix malviure. Això volia dir que el traçat viari era abudellat, aberració que va inspirar a l'enginyer de camins, canals i ports Ildefons Cerdà fer el seu Pla de l'Eixample amb unes característiques que impedissin patir el dia de demà la mateixa degeneració urbana. Així es justifiquen les seves mansanes i un teixit de carrers que com a mínim tenia vint metres d'amplada.

Dit això no és estrany que el mateix Cerdà, davant dels problemes greus que patia la Ciutat Vella, proposés traçar-hi un conjunt de vies rectes i amples que tallessin aquella mena de laberint. Es tractava de portar a terme un enderrocament grandios i sistemàtic com el que executarà el baró Haussman a París, qui s'autoqualificava *artiste démolisseur*. I Cerdà havia doncs posat damunt la taula, ja el 1860, la conveniència de convertir, de fet, la Rambla en una via ràpida que facilités la comunicació entre el futur Eixample i el port. Una reforma de tal envergadura implicava tallar els arbres i concentrar la circulació pel centre, amb una calçada ben generosa, en el ben entès que les estretes voreres laterals també haurien estat lleugerament ampliades.

Quan Cerdà imaginava l'esmentada possibilitat, la Rambla era estimada, atractiva i funcional com lloc d'esplai, però malgrat tot no tenia encara el prestigi enorme que va guanyar a mida que passaven els decennis. Aquesta va ser la raó, no obstant això, per la qual en acabar el primer quart del segle XX l'amenaça de portar a terme el mateix projecte va revolucionar com un sol home la ciutadania. Però no avancem els esdeveniments.

La iniciativa de Cerdà no va quedar oblidada en un calaix municipal. Tot i que el 1860 ja s'havia començat a dinamitzar el Pla de l'Eixample, el 22 de maig de 1863 un grup de regidors progressistes va presentar oficialment la conveniència de realitzar la magna obra de convertir la Rambla en bulevard, que, repeteixo, implicava la tala de l'arbrat i concentrar la circulació de carruatges i de cavalleries pel centre. L'esmentat grup que s'autoanomenava "progressista" estava format pels regidors Joan Blas, Ignasi Girona, Ramon Damon, Jaume Raventós, Ildefons Par, Antoni Michel i, per descomptat, no hi faltava Ildefons Cerdà; tots ells van presentar la iniciativa titulada: *Proyecto de pasar los carruajes y caballerias por el centro de la Rambla*.

Heus ací un dels paràgrafs més significatius: "Sería un anacronismo garrafal, un contrasentido injustificable, el persistir en conservarla con el carácter de paseo por mera complacencia a la viandanza holgante que en buena administración ningún derecho tiene el goce de este privilegio exclusivo que grava de la manera más onerosa al vecindario".

La idea no va agradar i popularment va ser molt mal acollida, ja que, el poble senzill també es formulava un tipus de preguntes com aquesta en les coses que l'afectaven directament: ¿On aniran els desvagats quan siguin eliminats els salons centrals? Era evocat certament un mal ben menor i marginal, però posava de manifest, per exemple, que fins i tot aquesta capa social, la més baixa, també considerava la Rambla com un espai propi. Era una prova emocionant d'un fet importantíssim: el caràcter interclassista, que la va honorar des d'un bon començament i que encara conserva i que desitgem que no perdi mai.

El 1889 va ser ressuscitada la conveniència de convertir la Rambla en bulevard. I va intervenir en la polèmica un personatge important: el novel·lista Narcís Oller, que tenia un prestigi enorme.

Oller escrivia llavors articles de col·laboració a *La Vanguardia*, diari que amb la nova direcció de Modesto Sánchez Ortiz havia guanyat de sobte una força social inesperada. Oller va escriure a favor de la transformació. La resposta no es va fer esperar: el director de l'històric i influent *Diario de Barcelona* va replicar amb un argument inatacable; no era estrany, ja que era un professional insuperable i coneixia la ciutat i els barcelonins millor que Oller. Mañé i Flaquer va resumir la seva tesi d'una forma brillant i conceptista; la Rambla té tres funcions diferents: "En primer término es paseo, luego calle o vía de comunicación y, en tercer lugar, mercado". Sí, senyor: tenia tota la raó. I denunciava que Oller només es mostrés interessat en la segona funció, tot menyspreant les altres dues.

Heus ací alguns fragments, que transcriu en la llengua original en què van ser escrits, ja que l'article d'Oller es va publicar al diari *La Vanguardia*, el 7 de novembre de 1889.

LA REFORMA INDISPENSABLE

"Las Ramblas de Barcelona respondían ampliamente a las necesidades higiénicas y de tránsito cuando en sus aceras se alineaban vastísimos y quietos conventos y la ciudad no contaba con apenas cien mil almas. Media docena de carrozas y algunas tartanas cruzarían por esos arroyos que, a trechos, hoy apenas si pueden engullir un tranvía y una jardinera de frente. Reducida la ciudad al estrecho perímetro de sus murallas, rara era la familia que no se dirigiese al teatro a pie, porque la distancia lo permitía. Pero cuando la población y las distancias se han triplicado, ¿puede seguir la Rambla seguir como estaba sin menoscabo de nuestra comodidad y holgura? Increíble parece que haya quién lo discuta siquiera. La disposición que da el hombre a sus obras obedece a las costumbres de su época; cuando las costumbres se han transformado, la antigua disposición resulta incómoda y ha de transformarse también. No puede opinar de otro modo, más que quien cierre los ojos a la verdad patente.

Una de dos, pues: o resignémonos a gastar mucho dinero en los derribos necesarios para dejar en frente del Liceo una espaciosa plaza y ensanchar los trechos angostos de la Rambla; o reunamos todo el movimiento de carruajes en su parte destinada hoy a paseo ensanchándola con los trozos necesarios de entrambos arroyos y uniendo el resto de éstos a las aceras que serían entonces anchurosas y adecuadas a la importancia de esa hermosa avenida."

La rèplica de Mañé no es va fer esperar. Transcriu els fragments més significatius:

"El señor Oller ha publicado tres artículos. Nosotros habíamos creído que el principal motivo que le inducía a pedir aquella reforma eran las molestias que su estado actual ocasiona a los que frecuentan el Teatro del Liceo. (...) El señor Oller desvanece nuestro error: el principal objeto de la reforma es el quitar a la Rambla su carácter de paseo público.

Muchas personas retiradas de los negocios a causa de la edad, de los achaques o por otras causas, van a la Rambla, en determinadas horas, en busca no sólo de un ejercicio moderado, al alcance de sus fuerzas, sino de grata compañía de los pocos amigos que les quedan y que acuden allí con idénticos fines. Ejercicio del cuerpo y expansión del espíritu es lo que allí encuentran todos los días buen número de personas dignas de las mayores consideraciones. Otras, aún en la vida activa, buscan en el mismo sitio, por la mañana, antes de emprender su tarea diaria, aire para sus pulmones menos malo que el respirado durante ocho o diez horas en sus poco ventilados dormitorios, y ejercicio para sus entorpecidos miembros que active la circulación y les disponga para el trabajo que les espera. Otros buscan lo mismo aprovechando las cortas treguas que les dejan sus negocios antes o después de las comidas cotidianas.

En interés de esas clases cogimos principalmente la pluma creyendo que el señor Oller las olvidaba: mas no resulta así. El señor Oller suprime el paseo de la Rambla preocupado sobre todo por la salud de esas personas y el bienestar de otras con las cuales nosotros no contábamos. Éstas últimas son las que van a la Rambla a perder el tiempo, descuidando sus quehaceres.

Suprimiendo el paseo de la Rambla, nuestro amigo se propone obligar a las primeras a que busquen en las vecinas montañas un aire más puro y por lo tanto más sano que el que se respira en aquel infecto sitio. A las segundas les quiere quitar pretexto u ocasión de holgazanear, con lo cual dejarán de pertenecer a la poca interesante clase de vagos y mal entretenidos. De modo que la transformación de la Rambla viene a ser por un lado una medida higiénica y por otro un complemento de la ley de vagos. ¡Lástima que la medida no se haga extensiva a cafés y casinos, donde ni el aire que se respira es más puro que el de la Rambla, ni los que pasan ellos muchas horas del día y de la noche van a ganar el jornal!"

Sabem que també s'hi va afegir un jove Rusiñol, que encara no gaudia de la popularitat immensa que aviat tindrà, i per això va creure més efectiu "externalitzar" la defensa i va demanar a Castelar, el famós polític i el més brillant parlamentari de les Corts espanyoles, que escrivís un article al diari *La Publicidad*. Rusiñol sempre més li va agrair.

El pes de Mañé i Flaquer, de Castelar, de Rusiñol i segurament de molts més va aconseguir que la malifeta urbanística fos oblidada. La batalla semblava guanyada, ja que durant uns quants anys no se'n tornà a parlar.

El 1911 Eugeni d'Ors, però, qui des de feia anys tenia un predicament cada vegada més gran gràcies a les gloses que gairebé diàriament publicava a *La Veu de Catalunya*, va aportar la seva opinió. No sabem si per iniciativa pròpia o bé a petició d'algun regidor. El cas va ser que el 12 de juliol i sota el títol no gaire engrescador de "La qüestió de la Rambla", però que posava de manifest que el tema era viu, introduïa un element nou; es tractava d'una originalitat pròpia d'un esperit que campava per lliure i que no podia simplement sumar-se al corrent majoritari, sinó que havia d'aportar innovació. La seva consistia que el bulevard fos incorporat només en determinades zones.

Ja que aquest problema és el més important que ha patit la Rambla al llarg de tota la seva història, val la pena conèixer també literalment les posicions expressades pels protagonistes. Heus ací la glosa, tot mantenint la grafia anterior a Pompeu Fabra.

LA QÜESTIÓ DE LES RAMBLES

"Diu que s'agita en els medis competents (perquè hi ha medis competents per a tota cosa) la qüestió de si convé a o no modificar la urbanització de les Rambles, obrint un pas de vehicles al mig, i donant en canvi a les aceres l'amplitud necessària per a que adquirís el clàssic passeig de la vella Barcelona - de la Barcelona bona quan lo bossa sona-l'aspecte d'un corso o boulevard. Naturalment, aquí com en qualsevulla problema, amor a tradició o fretura de novetat governen i decideixen diversament els ànims. Hi ha qui el tocar un arbre li sembla una profanació, però no manca qui, en tot mutament, només ab ésser mutament, ja troba vantatge.

Amb els títols de fanàtic de la Ciutat i de les Ciutats, urbícola convençut, peatò acèrrim, esteticista militant, corredor de món, boulevardier d'escala de reserva, barceloní nat i net i amador fervent i Glosador honrat d'aquesta mai prou ben ponderada Barcelona, Xènius s'atreveix a insinuar la possible conveniència d'un tercera solució, que s'anomenaria de terme mig; no perquè cregui que en el terme mig està la virtut -que sovint no hi ha sinó la covardia- sinó perquè aquí el terme mig és diversitat, i a la diversitat se la coneix per nom i alabança de 'sirena del món'. Mentre que la uniformitat (com a casa nostra han demostrat les plomes més autorisades) és la mort.

La tercera solució consistiria, doncs, en:

Obrir el pas central a les rambles dites de Canaletes i dels Ocells. Les aceres laterals, ab cafès múltiples i expansis, tès estil imperi, magatzems imposants, botigues selectes, bulevardejerien de valent.

Composar, al baix d'aquestes rambles, no diré una plaça, però un espai diferent que un carrer, ab quelcom d'escultòric al mig, i a on entressin com a nobles elements laterals el palau de Comillas, la iglésia de Betlem, i, una mica més lluny, el palau dit de la Virreina.

Deixar en la seva forma i distribució actuals la rambla de les Flors i la rambla del Centre, rovell de l'ou, arca santa, intangible lloc que, si canviés de com està, ja ens semblaria als barcelonins de soca i arrel que Barcelona ha deixat d'ésser Barcelona.

A baix la rambla del Mig, un altre eixamplament. I, per últim, en lo que resta fins a les Drassanes, un altre pas central, i novament amples aceres, que ab el caràcter que té el barri no mancarien de pintoresc, i que la presència d'un que altre apache dels qui ara corren, acabaria de parisinar.

Potser tindria aquesta solució dificultats tècniques que desconec. Ja he dit que no feia sinó insinuar-la. I justificar-la en teoria, perquè ella, més que cap altra,

representa una aplicació del principi, que ens és caríssim, de la unitat en la varietat, fòrmula i xifra de la bellesa.

De totes maneres, i parlant d'altra cosa, consti la meva convicció de que d'una Barcelona se'n podria treure molt partit."

Poc després d'imposar Primo de Rivera la dictadura, altra vegada es va remoure el projecte de bulevard. Em pregunto si era a conseqüència de la bondat evidenciada arran de l'obertura de la Via Laietana. Faig aquesta precisió, ja que l'article de l'Ors es publicava el 1911, és a dir, tot just quan el novíssim carrer era encara en període d'obres i resultava impossible esbrinar amb claredat les conseqüències de l'obra magna. I ja que el general dictador es perfilava com un home eficaç en aquesta mena de projectes, en executar-los gairebé *manu militari* i sense que ningú s'atrevis a posar entrebancs, algú va creure que havia arribat novament l'hora i el moment just de la Rambla. L'alcalde era el baró de Viver. La ciutat es va sentir molt inquieta davant d'aquella amenaça i per això tothom es va mobilitzar de nou amb eficàcia. El prestigiós periodista internacional Eugeni Xammar conta en les seves memòries (*Seixanta anys d'anar pel món*) la carta insultant que va trametre a l'alcalde. No cal dir que en aquell moment era fàcil polititzar el fet i potser per això el poder va fer marxa enrere. Abans, però es va realitzar un plebiscit, el resultat del qual, publicat a *La Vanguardia* el 10 de maig de 1924; va ser aclaparador en contra del projecte destructor.

Va ser l'últim intent, històricament parlant, d'imposar un bulevard. Esperem que no es torni a repetir, però mai se sap. Per això la protecció la UNESCO resultaria definitiva, ja que a conseqüència dels cada vegada més greus problemes de circulació, no s'ha de descartar mai que un futur Ajuntament, més favorable al cotxe que als vianants i als valors urbanístics, como ho era l'alcalde Porcioles (ho va ser entre 1957 a 1973) torni a plantejar la qüestió. Un sacrifici semblant ja es va materialitzar a finals dels anys seixanta al passeig de Gràcia, que va resultar mutilat per construir-hi aparcaments subterranis.

Un altre element popular i representatiu, que confirma que es reconeixia a la Rambla una qualitat d'escenari públic privilegiat, va ser el rellotge que va ser col·locat vistosament a la façana de la seu de la Reial Acadèmia d'Arts i Ciències, poc després d'haver estat construïda el 1883. No es tractava d'un rellotge qualsevol, com els que en aquella època es multiplicaven pels edificis representatius, en ser un element de distinció; i és que sota l'esfera havia estat situat un rètol que deia: "Hora oficial". Aviat els barcelonins van fer córrer la dita que hi havia només tres coses que obligaven als ciutadans ficar-se la mà a la butxaca: el fred, el cobrador del tramvia i el rellotge de l'Acadèmia. Eren coses senzilles, però molt populars i que sumaven prestigi, sobretot en uns temps en què no hi havia pas massa elements de distracció, i per això la gent estava pendent d'aquestes petites coses, però que llavors no eren tan menors ni banals com ens semblen avui dia.

Abans d'enderrocar les muralles, fet transcendent urbanísticament parlant i que va esdevenir el 1854, els dos passeigs preferits del barcelonins eren el de la Muralla de Mar i la Rambla. La Rambla, per la seva condició de ser tan cèntrica, tots els ciutadans sense excepció se la van fer seva immediatament. Era comprensible, en imposar-se com un lloc insuperable per passejar, estar i quedar-

s'hi. Per aquesta raó va prendre des d'un bon començament un exemplar caràcter interclassista. Hi feien cap els desvagats, el tipus populars, el qui cercaven ser contractats, els menestrals, els burgesos, però també els aristòcrates, els militars i les minyones, i sens dubte els de fora que ens visitaven.

En efecte, precisen els cronistes de l'època que cada dia s'hi podia veure passejar els marquesos de Santa Isabel, el marquesos de San Antonio, Eusebi Güell (aviat rebrà el títol de comte), Josep Carreras (propietari del palau de la Virreina), el banquer Manuel Arnús o el baró de Güell. I per tant era lògic que els tipus populars triessin aquell escenari insuperable per exhibir-s'hi: la Monyos, El Planeta, el Savi Lleonart, el Noi de Tona, Pepa la Maca, Artículos Numerados, el Girona Pobre, el cec Antonet, el Moro Benigani, el Senyors Canons, etcètera. Uns simplement passejaven, mentre que altres tenien un lloc fix, que els hi era escrupolosament respectat, com per exemple El Planeta, que posava davant del palau de la Virreina.

Cal tenir present que per una altra mena d'actes i esdeveniments ciutadans també resultava inexcusable emprar la Rambla, en ser reconeguda i acceptada com el tornaveu més efectiu. No deixa de ser curiós que fins i tot abans de la reurbanització projectada pels enginyers militars a mitjan el segle XVIII, ja complia en certa manera aquesta missió, que s'havia anat imposant per si mateixa amb tota naturalitat, i acceptada sense cap mena de reserva per tots els ciutadans. Heus ací algun exemple significatiu. El dels segadors irats que el 1640 van protagonitzar la històrica revolta del Corpus de Sang, no van dubtar a triar la Rambla per anar fins al palau del Virrei, al carrer Ample. I el 1702, abans d'encetar la terrible guerra civil, Felip V i la reina hi passejaven sovint. No han estat els únics monarques ni caps d'estat, ja que també hi han passejat Amadeu I, Isabel II, Alfons XII, Alfons XIII i el president republicà Figueras.

Tota mena de manifestacions i també d'enterraments van considerar en el seu moment que era un itinerari que calia recórrer. Només recordaré els sepelís de la gent més important del seu moment, com per exemple el poeta mossèn Jacint Verdaguer, el pintor i escriptor Rusiñol o el líder anarquista Durruti.

Entre les manifestacions o desfilades i esdeveniments em limitaré a citar-ne uns quants, a tall d'exemple. Les diverses bullangues de meitat del segle XIX van portar la Rambla a no només a ser un escenari inevitable, sinó a penjar-hi els aristòcrates i a clavar les baionetes contra els arbres. Des del 1849, i amb les interrupcions decretades pel poder conservador per complaure la pressió de l'Església, s'hi celebrava el Carnestoltes. La desfilada de tropes que havien vençut els carlins el 1876 i que duien pres el bisbe Caixal; el poble els tirava corones de llorer, que el soldats recollien i posaven a les baionetes, mentre que els oficials les posaven a les seves espases. El comte Ciano, gendre del dictador Mussolini, va ser rebut escenogràficament a Barcelona el 9 d'agost de 1939, en ple deliri franquista en haver acabat la guerra civil. El periodista i escriptor Juan Ramón Masoliver, inspirador dels actes de l'arribada, em va contar que va tenir la pensada de fer-lo desfilat en cotxe descobert pel centre la Rambla. El savi doctor

Fleming va rebre l'homenatge floral de les emocionades floristes; a les seves memòries va confessar, tal com recullo en una altra part d'aquest document, que mai no havia estat objecte enlloc del món de tant afecte popular com en aquella ocasió. Cito només el Doctor Fleming com exemple típic i màxim d'una tradició ja antiga, la de portar estrangers famosos a la Rambla de les Flors, per tal que hi rebessin de forma tan original l'homenatge dels qui representen el sentiment dels ciutadans.

Els anarquistes, que ja a finals de segle XIX van convertir Barcelona en la ciutat de les bombes, no van dubtar a triar aquest escenari, a fi que el ressò de la seva brutalitat adquirís la potència màxima. El 1905 va ocórrer l'esclat d'una bomba a la Rambla de les Flors, que va matar i ferir diverses floristes. I no cal dir que l'atemptat en plena representació d'una òpera al Liceu va tenir una repercussió esfereïdora, al marge de l'elevat nombre de víctimes.

Des de bon començament els apassionats del futbol van triar la zona de Canaletes, al costat de la llegendaria font fanal, per comentar les jugades i els partits; no va tardar a guanyar-se la condició de ser un fòrum improvisat, però permanent de discussió i de controvèrsia. Sota els anys de la dictadura, era un lloc per esbravar-se. La policia secreta hi feia cap, per tal de comprovar si algú abandonava el territori esportiu a fi d'extrapolar el tema de debat al camp polític i sobretot al de la denúncia contra el règim. Va arribar a ser tan popular que durant el feliços anys 60 un jove periodista, *Martin Girard*, que després esdevindrà el polèmic novel·lista i director de cinema Gonzalo Suárez, va crear una llegida secció al diari vespertí *El Noticiero Universal*, que va titular "La Farola de Canaletas". Era una crònica basada a contar el que sentia que es deia en aquell peculiar racó de la Rambla de Canaletes.

Per aquesta raó, tan bon punt va esclatar la democràcia, no va costar gens ni mica que els seguidors del Barça decidissin anar-hi a celebrar les grans victòries i els títols, fet que, en retransmetre-ho en directe la televisió, es va transformar tot seguit en un immens i gens sorprenent escenari que excitava primer els brètols i els qui havien begut més del compte, però després els marginals i els antisistema, que aprofitaven les escorrialles de la festa per tal que degenerés en batalla campal contra la policia.

A fi que el ventall de diversitat sigui gairebé complet, no s'ha d'obviar que sempre ha estat un territori estimat per la prostitució. La proximitat del port, un port que durant segles ha estat el més important de la Mediterrània, i de la caserna de les Drassanes, a més de ser l'avantsala del Barri Xino, justifica el fet esmentat. Per aquesta raó hi van proliferar el cabarets i els prostíbuls, que van ser tancats quan Espanya va ingressar a la UNESCO. D'aquells establiments en queda un record a l'entrada del que havia estat bordell: números 22 i 24; en efecte, les noies que feien el carrer, mentre esperaven atraure clients, neguitejaven fins a l'extrem d'haver fet, per combatre l'angoixa i l'avoriment, uns grossos forats al sòcol de marbre amb la punta de l'afilat taló d'agulla de la sabata.

No poques ciutats mantenen viu un tipus de llegenda, com per exemple la de tirar monedes dins d'una font: la de Trevi, amb el desig de tornar a Roma. Doncs

bé, Barcelona també en cultiva una de semblant, menys onerosa, ja que sense gastar-se ni una moneda, exigeix tan sols que es begui un glop d'aigua d'una font. Havia de ser la font de Caneletes -la que abans era al pati de Lleis, de la Universitat o dels Estudis-, per tant de la Rambla, la qual cosa confirma una vegada més la popularitat i la simpatia que s'ha guanyat a pols.

A més hi ha una dita popular, referida aquesta als propis ciutadans. I diu així:

*No és bon barceloní
aquell que no va a la Rambla
tarda, vespre o matí.*

Ja hem vist, en un altre apartat d'aquest informe la llista aclaparadora d'escriptors o de viatgers forans que han deixat escrit el seu testimoni sobre la Rambla. No podien faltar, però els pintors i els dibuixants, en tractar-se d'un carrer que, a part de la celebritat, és considerat per tothom com un espai de bellesa intensa i molt singular.

Heus ací una llista dels artistes, simplement indicativa i que no pretén ser exhaustiva ni molt menys.

- Joaquín Torres García
- Dionís Baixeras
- Josep Mompou
- Josep Amat
- Josep Serra
- Oleguer Junyent
- Joaquim Mir
- Josep Castellanas
- Lluís Pellicer
- Achille Battistuzzi
- Joan Serra
- Fèlix Mestres
- Jesús Casaus
- Josep Opios
- Valentí Castanys
- Juli Borrell
- Sanmartí

Al gran pintor Joan Miró no solament li va inspirar el 1927 l'oli significativament titulat *Dona passejant per la Rambla*, d'un radical avantguardisme surrealista, sinó que va oferir amb la generositat màxima crear una obra per ser reproduïda en mosaic al Pla de l'Os. És de gran format i, tal com va explicar ell mateix, és per donar la benvinguda als viatgers que arriben a la ciutat per mar.

I els poetes, com era obligat, no li han escatimat la inspiració. Només uns quants noms, dels més importants, ens serviran de mostra:

- Josep M. de Sagarra
- Joaquim Folguera
- Joan Agelet
- Joan Salvat-Papasseit

- Gerau de Liost
- Josep Carner
- Josep M. López Picó

No cal dir que les cançons també han manllevat la popularitat i l'atractiu de la Rambla. Només en donaré una mostra: el cuplet que cantaven els famosos i populars Carmen Flores i Alady i data del 1925:

*Cada dia cent vegades, un home hi ha de passar:
és el cor de Barcelona, la Rambla mai morirà*

*Si haveu de pintar la cuina, trobareu al Pla de l'Os
uns artistes d'avantguarda, que se'n diu emblanquinadors.*

*Un gran carrer, bullanguer, cridaner
com no n'hi ha cap altre al món: la Rambla!
Amb moltes flors i llums de tots colors,
amb ocells encantadors: la Rambla!*

*Homes van anunciant al Romea El ferrer del tall,
un viu que et pren la cartera i fuig pel carrer del Call.*

*Estraperlistes, badocs i poetes tots grocs
en trobareu a la Rambla!
I gent que pensa sopar esperant
qui els ho vulgui pagar: la Rambla!*

*Les senyores s'hi passegen, lluint-hi els seus escotats
i veient-les es maregen els homes desesperats.
Els taxistes t'assassinen si prou propina no els dons
i els ocellets, fent brometa, de les branques t'envien bombons.*

*Molts forasters disfressats d'estrangers
rebentant-se els diners: la Rambla!
Gent de futbol bo i discutint el gol
del Barça o de l'Espanyol: la Rambla!*

*Gitans esquiladors que us deixaran com nou el gos,
lloros que parlen anglès i gossos que saben francès.*

*De tot això trobareu i molt més si voleu
i volteu: la Rambla!*

*Barceloní, abans d'anar a dormir
sempre has de passar per: la Rambla!*

Ja és sabut que ara el nom oficial d'aquest carrer és el de La Rambla. Històricament cada tros, degut a la seva personalitat ciutadana o a l'activitat principal que s'hi desenvolupava, havia rebut un nom. De dalt a baix eren aquests:

Rambla de Canaletes
Rambla dels Estudis o dels Ocells
Rambla de les Flors o de Sant Josep
Rambla del Centre
Pla de l'Os
Rambla dels Caputxins
Pla del Teatre o de les Comèdies
Rambla de Santa Mònica

Arran dels Jocs Olímpics es va crear dins del port el conjunt important anomenat Maremàgnum. Per accedir-hi a peu es va construir una passera suspesa de fusta, que va ser batejada a proposta meua com Rambla de Mar, en constituir, de fet la continuació natural de la Rambla. Una prova més de la influència popular que segueix mantenint aquest nom tan evocador.

El 1993 es va cremar per complet el Gran Teatre del Liceu. Tota la Rambla dels Caputxins es va omplir de ciutadans que veien amb desesperació com desapareixia un dels símbols de la Barcelona cultural, que havia estat posat dempeus el 1847 i que havia estat reconstruït el 1861 pels mateixos burgesos que l'havien creat. El que més em va impressionar, però, era la quantitat enorme de gent allà reunida i que plorava. Plorava, malgrat que no n'eren propietaris; aquest és, per a mi, el valor del Liceu de la Rambla, que hagués aconseguit ser estimat fins i tot per als qui no hi tenien res a veure. La reacció d'aquests propietaris morals és característica dels barcelonins. I des de l'endemà de la destrucció fins al dia en què es va inaugurar, els liceistes, com havien fet ja a mitjan el segle XIX, van ocupar el centre de la Rambla i van oferir recitals a fi de mantenir al bell mig de l'espai públic el caliu per aconseguir una ràpida reconstrucció. I així fou.

Per als gran fotògrafs, no solament de casa, ha estat un repte el captar la realitat evanescent que dóna vida a la Rambla. I per això només esmentaré tres noms consagrats, per tal que serveixin de testimoni dels innumbrables que ho han fet:

- Robert Capa
- Henri Cartier-Bresson
- Dora Maar

El Museu d'Art Contemporani de Barcelona va encarregar per a la tardor del 2007 una exposició a una vintena de fotògrafs de tot el món, a fi que reflectissin el seu punt de vista gràfic sobre l'evolució que ha experimentat Barcelona d'ençà els Jocs Olímpics fins avui. Al gran mestre William Klein li ha estat encarregada la tasca de reflectir l'estat de la Rambla.

6. La Rambla, objecte d'interès universal

Aquest interès i admiració per La Rambla però, no és patrimoni únic dels barcelonins, ni tan sols dels catalans i dels espanyols. Les referències a aquest Passeig, a la seva bellesa, a la seva vida, a la seva gent, a la seva peculiaritat han estat constants al llarg de la història.

El reconegut periodista Lluís Permanyer, cronista de Barcelona per antonomàsia i membre del Comitè Tècnic de la candidatura de la Rambla a Patrimoni de la Humanitat, ha realitzat un treball d'investigació històric i ha recollit en un document 185 cites d'escriptors i personatges reconeguts d'arreu, en les que la universalitat de la Rambla queda demostrada.

Les cites recollides s'extenen en el temps des del 1704 als nostres dies. Segons la procedència nacional dels autors, es comptabilitzen 27 països, quatre continents i 11 llengües. Destaquen les cites de 4 Premis Nobel, Sir Alexander Fleming, Claude Simon, Camilo José Cela, Gabriel García Márquez escriptors de la talla de Mario Vargas Llosa o Henry Miller, a més de les reflexions i paraules dedicades a la Rambla per sociòlegs, historiadors, poetes,... de contrastada solvència internacional.

CITES

Lluís Permanyer

Advertència prèvia. Aquestes cites són un breu, brevíssim resum de les moltes que Lluís Permanyer a recollit sobre La Rambla. Tampoc volen dir que siguin les úniques, ja que en la majoria dels llibres n'hi ha moltes més, però es tractava de citar-ne només un fragment com a mostra. Per tant no és un treball exhaustiu, sinó una mostra. Les cites només insistiran en el caràcter immaterial del passeig, que no pas en els valors arquitectònics dels edificis.

Seria massa fàcil atapeir un bon nombre de pàgines amb els testimonis de barcelonins de totes les èpoques. Potser no tindrien gaire valor en aquest cas els seus elogis, en considerar raonablement que tothom està enamorat de la seva ciutat. Per aquesta raó només serà citat el testimoni d'un barceloní, que no és un judici de valor, sinó una obra creativa: una comèdia en vers, escrita pel darrer poeta popular de Catalunya i un dels poetes i escriptors (comediògraf, articulista, traductor en vers de Dante i Shakespeare) més grans de tota la literatura catalana, Josep Maria de Sagarra; aquest li va dedicar la peça sencera, *La Rambla de les floristes*, una comèdia en vers en tres actes, estrenada amb un èxit extraordinari a Barcelona el 21 de març de 1935. També va ser objecte el 1986 d'una filmació per a la televisió (TV3), interpretada per Rosa Maria Sardà i dirigida per Orestes Lara.

Les cites dels autors castellans seran les úniques que seran transcrites en la seva llengua original.

Clau interpretativa de la fitxa:

- Any de la publicació
- Nom de l'autor
- Professió. Lloc i data de naixement
- Títol de la font d'on procedeix la cita

Gènere de la font
Fragment de la cita, traduïda al català

1752

PEDRO MURILLO VELARDE
Géograf. Langar (Almeria), 1696.
Geografía histórica.
Geografía.

"La calle mejor es la Rambla, que va de una parte a otra de la ciudad (...) es muy larga, ancha y bella; tiene distintas clases de árboles grandes, plantados en línea recta (...)."

1837

STENDHAL
Pseudònim d'Henri Beyle. Escriptor. Grenoble, 1783.
Memòries d'un turista.
Crònica de viatge.

"D'aquesta manera hem comparegut a la Rambla, bonic passeig situat al centre de Barcelona. S'hi troba l'hotel de les Quatre Nacions, on finalment hem pogut dinar; ha estat un

plaer molt intens. (...) La Rambla m'ha encisat: és un bulevard disposat de manera que els passejants n'ocupen el centre, entre dues fileres d'arbres força bonics. Els vehicles circulen pels dos costats, al llarg de les cases, i són separats dels arbres per dos petits murs de tres peus d'alçada, pels quals aquests arbres queden protegits."

1845

RICHARD FORD
Escriptor i viatger. Londres, 1796.
Manual per a viatgers per Espanya i lectors a casa seva.
Crònica de viatge.

(...) "hi ha una altra biblioteca més petita, a l'Episcopal, a la Rambla. El teatre nou és bo, tot i que la il·luminació sigui dolenta i les olors encara pitjors, perquè l'atmosfera està impregnada dels bruts vapors d'un auditori alimentat amb alls; l'edifici es va construir sobre el solar d'un convent destruït; i ara la farsa i el fandango han substituït el melodrama monàstic. De vegades hi ha òpera italiana de segona categoria (...)."

1886

GANDOLIN
Pseudònim del periodista L. A. Vassallo, nascut a Itàlia el 1852.
Il Pupazetto spagnolo.
Crònica de viatge.

"La Rambla és l'ànima de Barcelona, ampla com una plaça, llarga com una gran via, perfumada com un jardí, animada com una llotja, variada com un mercat, ombrívola com una catedral, adornada com un cafè, divertida com un teatre, voluptuosa com un harem, febril com el cor d'una gran ciutat; igual que el carrer de Toledo a Nàpols, la Galeria Vittorio Emmanuele a Milà, com a Torí els Portici di Po, com la monumental quadrivia de Villena de Palerm, la Rambla exerceix una atracció irresistible. No vaig sinó restar uns dies a Barcelona i ja experimentava sense adornar-me la fascinació de la Rambla; m'anava cansant de panorames, de teatres, de coses d'art, però de la Rambla no me'n cansava mai."

1899

RUBÉN DARÍO

Poeta. Metapa (Nicaragua), 1867.

"En Barcelona", artículo del libro *España contemporánea*.

"Una hora después estoy en el hervor de la Rambla. Es esta calle ancha, como sabréis, de un pintoresco curioso y digno de nota, baraja social, revelador termómetro de una especial existencia ciudadana. En la larga vía van y vienen, rozándose, el sombrero de copa y la gorra obrera, el *smoking* y la blusa, la señorita y la menegilda. En el cauce de árboles donde chilla y charla un millón de gorriones, va el río humano, en un incontenido movimiento. A los lados están los puestos de flores variados, de uvas, de naranjas, de dátiles frescos de África, de pájaros. Y florecida de caras frescas y lindas, la muchedumbre olea. Si vuestro espíritu se aguza, he ahí que se transparenta el alma urbana. Allí, al pasar, notáis algo nuevo, extraño, que se impone. Es un fermento que se denuncia inmediato y dominante. Fuera de la energía del alma catalana, fuera de ese tradicional orgullo duro de este país de conquistadores y menestrales, fuera de lo permanente, de lo histórico, triunfa un viento moderno que trae algo del provenir; es la Social que está en el ambiente; es la imposición del fenómeno futuro que se deja ver; es el secreto a voces de la blusa y de la gorra, que todos saben, que todos sienten, que todos comprenden, y que en ninguna parte como aquí resalta de manera tan palpable en magnífico alto relieve."

Segle XIX

1917

VICENTE BLASCO IBÁÑEZ

Escriptor. València, 1867.

Mare Nostrum

Novel·la.

"Gustaba en las mañanas de circular por la Rambla ante los puestos de las floristas. Podía pasearse entre dos muros de flores recién cortadas que guardaban aún en sus corolas el rocío del amanecer. Cada mesa de hierro era una pirámide con todas las tintas del iris y todas las fragancias que puede elaborar la tierra.

Empezaba la buena estación. Los árboles añosos de la Rambla se cubrían de hojas, y en sus frondas nacientes chillaban miles de pájaros con la tenacidad ensordecedora de las cigarras, persiguiéndose de tronco en tronco, dejando caer sobre la muchedumbre que circulaba por abajo el olvido casi líquido de sus flojos intestinos.

El capitán, mirando a las señoras con mantilla que llegaban en busca de un ramo, creía percibir el perfume de su carne matinal recién salida del sueño y refrescada por este ambiente de jardín. En Ferragut, el deseo de la mujer predominaba sobre todas las emociones. Ninguna situación, por angustiada que fuese, le dejaba insensible a los atractivos femeninos."

1935

FEDERICO GARCÍA LORCA

Escriptor. Fuente Vaqueros, 1898.

A las floristas de la Rambla.

Text que llegí en acabar-se al Principal Palace la representació (25-XII-1935) de *Doña Rosita la soltera*, dedicada a les floristes de la Rambla.

"Esta noche, mi hija más pequeña y más querida, Rosita la soltera, la señora Rosita, doña Rosita, sobre el mármol y entre cipreses doña Rosa, ha querido trrabajar para las simpáticas floristas de la Rambla, y soy yo quien tiene el honor de dedicar la fiesta a estas mujeres de risa franca y manos mojadas, donde tiembla de cuando en cuando el diminuto rubí causado por la espina.

La rosa mudable, encerrada en la melancolía del carmen granadino, ha querido agitarse en su rama al borde del estanque para que la vean la flores de la calle más alegre del mundo. La calle donde viven juntas a la vez las cuatro estaciones del año, la única calle de la tierra que yo desearía que no acabara nunca, rica en sonidos, abundante de brisas, hermosa de encuentros, antigua de sangre, la Rambla de Barcelona.

Como una balanza, la Rambla tiene su fiel y su equilibrio en el mercado de flores, donde la ciudad acude para cantar bautizos y bodas sobre ramos frescos de esperanza y donde acude agitando lágrimas y cintas en las coronas para sus muertos. Estos puestos de alegría entre los árboles ciudadanos son como el regalo del ramblista y su recreo, y aunque de noche aparezcan solos, casi como catafalcos de hierro, tienen un aire señor y delicado, que parece decir al noctámbulo: 'Levántate mañana para vernos; nosotros somos del día'. Nadie que visite Barcelona puede olvidar esta calle que las flores convierten en insospechable invernadero, ni dejarse de sorprender con la locura mozartiana de estos pájaros, que si bien se vengan a veces del transeúnte de un modo un poquito incorrecto, dan en cambio a la Rambla un aire acribillado de plata y hacen caer sobre sus amigos una lluvia adormecedora de invisibles lentejuelas que colman nuestro corazón.

Se dice, y es verdad, que ningún barcelonés puede dormir tranquilo si no ha paseado por la Rambla por lo menos una vez, y a mí me ocurre otro tanto en estos días que vivo en vuestra hermosísima ciudad. Toda la esencia de la gran Barcelona, la perenne, la insobornable, la grande, está en esta calle, que tiene una ala gótica donde se oyen claras fuentes sonoras y laudes del quince, y otra ala abigarrada, cruel, increíble, donde se oyen los acordeones de todos los marineros del mundo y hay un vuelo nocturno de labios pintados y carcajadas de amanecer.

Yo también tengo que pasar todos los días por esta calle para aprender de ella cómo puede persistir el espíritu propio de una ciudad. Amigas floristas, con el cariño que os saludo bajo los árboles como transeúnte desconocido os saludo esta noche aquí, como poeta, y os ofrezco con franco ademán andaluz esta rosa de pena y palabras: es la granadina Rosita la soltera. Salud."

1936

PRÍNCEP ÓSCAR CARLES AUGUST BERNADOTTE

Príncep de Suècia. Estocol, 1860

Declaracions a "La Vanguardia", durant la seva estada a Barcelona

"Aquestes Rambles, vitals i plenes d'energia, deuen tenir passat, tenen present i futur. Viuen primaverament."

1938

JEAN-PAUL SARTRE

Filòsof. París, 1905.

La nàusea.

Novel·la.

"Si a mi m'agrada tant, a Roma, asseure'm a la vora del Tíber, a Barcelona, al vespre, pujar i baixar cent vegades les Rambles, jo que prop d'Angkor, a l'illot del Baray de Prah-kan vaig veure com una figuera de l'Índia nuava les seves arrels al voltant de la capella de Nagas (...)."

1948

ALEXANDER FLEMING

Metge i bacteriòleg. Premi Nobel de Medicina, 1945. Lochfield Farm (Escòcia), 1881.

Discurs a l'Acadèmia de Medicina de Barcelona, tot referint-se a la rebuda que va tenir a la Rambla de les Flors.

"He visitat moltes ciutats, però en cap he rebut les aclamacions i les proves d'afecte que se m'han ofert a Barcelona per totes les classes socials."

Fleming (1959). Biografia d'André Maurois, que cita les paraules del descobridor citades pel seu diari íntim.

"Al mercat de flors, on recorrem, a peu uns 300 metres. Reconegut. Molts aplaudiments. Les floristes ens regalen roses i clavells."

1954

HENRY MILLER

Escriptor. Nova York, 1891.

Reunió a Barcelona.

Carta al seu amic Alfred Perlés, escrita el primer dia del mes de maig de l'any esmentat.

"Tret de les Rambles i els carrers estrets i tortuosos que hi desembocaven, Barcelona em va produir la impressió de ser una estranya barreja de Brooklyn i Brusel·les. (...)

A la nit, de nou a les Rambles, vam asseure'ns a prendre l'última copa. El riure esclatant, rondava les llàgrimes. Tot semblava còmic, al·lucinant. De sobte, van aparèixer els enllustradors de sabates, d'un en un, com moscots lents; després, de dos en dos, com un eixam. Les coses se succeïen com en un somni, un d'aquests somnis deliciosos que es connecten i es desconnecten a voluntat. Havíem retornat, en somnis, a altres dies de somnis. N'hi havia milers, i disposàvem d'un espai infinit de temps per reajustar-los. Era un interregne que recordava la *Davachan* que fèiem aparèixer a la Vil·la Seurat. Els mateixos cigars, el mateix excel·lent cafè, els mateixos meravellosos jocs d'humor, però cigars de somnis, cafè de somnis i dones de somni. També les Rambles, la conversa, el riure, els enllustradors que anaven a munt i avall.

1967

CAMILO JOSÉ CELA

Escriptor. Premi Nobel de Literatura 1989. Padrón, 1916.

Barcelona.

Guia.

"La rambla de Santa Mònica es casi un patio marinero, el empedrado por el que inician sus singladuras por tierra firme las gentes de la mar. Por allí quedan, no poco desvirtuadas y desmanteladas, la casa del fotógrafo Napoleón, el palacio de los March de Reus y la antigua fundición, primero de cañones - herramienta que Felipe V prohibió fabricar en Barcelona- y después de campanas; aquí nació la Tomasa, la más grande campana de la catedral, vieja ya de más de doscientos años. (...)

La rambla de las Flores es una pura delicia a la que adornan las cuatro estaciones del año, una detrás de la otra y según pinten las botánicas. Para mayor goce de viandantes, esta rambla ofrece, amén de flores, libros. Y la ciudad que dé más y mejor, que avise."

1968

VICENTE ALEIXANDRE

Poeta. Sevilla, 1898.

Los encuentros.

Retrats literaris en prosa.

"Todavía, otra noche, paseando ahora por la Rambla barcelonesa, fue diferente la sensación. Caía una luna afinada, vaporosa, casi húmeda sobre la ciudad. Luna con halo allí arriba, llena de retenida melancolía. Como si la luna no avanzase en el cielo."

1970

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Novel·lista. Premi Nobel 1982. Aracataca (Colòmbia), 1928.

España: nostalgia de la nostalgia.

Article.

"Sentía una gran nostalgia de aquella hermosa nostalgia esa noche de la semana en que salí del teatro con mis amigos de Barcelona. Las Ramblas estaban más concurridas y delirantes que nunca, todavía con las enormes estrellas de luces de colores de la Navidad. En medio de la muchedumbre bulliciosa, de los gringos despistados y las suecas suculentas y casi desnudas en enero, estaban los exiliados de América Latina con sus ventorrillos públicos de baratijas, con sus niños envueltos en trapos, sobreviviendo como pueden mientras llega también para ellos el barco del regreso."

Dos cuentos peregrinos (1992), Contes.

"El tercer compromiso era el de todas las noches en un café concierto de las Ramblas (...)."

1995

BARACK OBAMA

Polític. Honolulu, 1961. *Dreams from my Father. Memorias.*

Y a pesar de todo, mientras andábamos hacia la Rambla, sentí que lo conocía mejor que a nadie; que, aunque viniéramos de partes opuestas del mundo, en cierta manera hacíamos el mismo viaje.

